

Miten on käynyt **Kalterit taakse** -kurssilaisille?

Päihdeongelmallisille vangeille suunnatun **Kalterit taakse** -kurssin käyneet tekivät vähemmän rikoksia ja heillä oli korkeampi tulotaso kuin kurssin keskeyttäneillä. Kurssin loppuun suorittaneilla naisilla rikollisuus väheni miehiä enemmän.

Kalterit taakse on päihdeongelmallisille rikosseuraamusasiakkaille suunnattu strukturoitu hoito-ohjelma, joka perustuu kognitiivis-behavioraaliseen teoriaan. Ohjelmassa keskitytään päihde- ja rikoskierrettä ylläpitävien ajattelu- ja toimintamallien muuttamiseen. Hoito-ohjelman kesto on 120 tuntia. Ohjelmaan kuuluvat ryhmäistunnot 2–3 päivänä viikossa ja niihin liittyvät tehtävät ja harjoitukset. Vuonna 2012 ohjelma oli käytössä Keravan, Riihimäen, Turun, Kylmäkosken, Kestilän ja Sukevan vankiloissa.

Hoito-ohjelman kehittivät Järvenpään sosiaalisairaalaan vuosina 1997–1998 Nils Holmberg, Tarja Kallio ja Pekka Tuomola. Ohjelman on todettu vaikuttavan osallistujien pystyvyyden ja elämänhallinnan tunteisiin sekä vahvistavan uskoa omaan sisäisiin mahdollisuuksiin kontrolloida omaa päihteidenkäyttöä. Ohjelman ensimmäiset ryhmät järjestettiin vankilan sijasta neljän viikon kurssina Järvenpään sosiaalisairaalaan.

Kurssin suorittamisella vaikutti olevan myönteistä merkitystä naisille.

Tarkastelimme vuosina 1997 ja 1998 järjestetyille ensimmäisille **Kalterit taakse** -kurssille osallistuneiden rikollisuutta, kuolleisuutta ja tulotasoa kurssille osallistumisen jälkeen. Tarkastelussa verrattiin toisiinsa miehiä ja naisia sekä kurssin loppuun suorittaneita ja sen keskeyttäneitä. Kurssin loppuun suorittaneita verrattiin myös vertailuryhmään, joka koottiin muista samaan aikaan vankilassa olleista vangeista. Tarkastelu perustuu tunnistetiedotomaan RIPE-aineistoon, jossa A-klinikkasäätiön hoitotietoja on yhdistetty muun muassa rikollisuus- ja verotietoihin.

Naisilla vähemmän rikoksia kurssin jälkeen

Kalterit taakse -kurssille osallistui 107 vankia tammikuun 1997 ja syyskuun 1998 välillä. Heistä 83 oli miehiä ja 24 naisia. Kurssille osallistui 4–8 vankia kerrallaan. Aloittaneista 86 suoritti kurssin loppuun. Kurssin keskeytti 4 naista ja 17 miestä.

Vuoden 2010 loppuun mennessä kurssin käyneistä oli kuollut kaikkiaan 17. He olivat kuollessaan keskimäärin 44-vuotiaita. Sekä kurssin loppuun suorittaneista että sen keskeyttäneistä oli kuollut viidennes.

Kurssin loppuun suorittaneet naiset olivat hieman miehiä vanhempia. Naiset olivat syntyneet keskimäärin vuonna 1964 ja miehet vuonna 1968. Kurssin alkaessa naisilla oli takana vähemmän vankeusvuorokausia (keskimäärin 411 vrk) kuin miehillä (708 vrk). Kurssin jäl-

keen naisten rikollisuus väheni voimakkaammin kuin miehillä. Yli puolella naisista (12 naista) ei ollut yhtään vankilavuorokautta vuosina 1999–2010, mutta miehistä vain joka viidennellä (13 miestä). Vankeusvuorokausien määrä kasvoi verrattuna kurssia edeltäneeseen aikaan joka viidennellä naisella (4 naista) ja lähes joka toisella miehellä (31 miestä).

Viimeaikaisesta rikollisuudesta oli lisäksi saatavissa tietoa sakkorekisteristä vuosilta 2006–2010 ja oikeudessa annetuista tuomioista vuosilta 2004–2010. Kurssin suorittaneista miehistä kahdella kolmesta oli seuranta-aikana merkintä sakkorekisterissä ja 83 prosentilla jommassakummassa rekisterissä. Naisten kohdalla merkintöjä oli vähemmän: kolmanneksella naisista oli merkintä sakkorekisterissä ja 40 prosentilla jommassakummassa.

Verotietojen perusteella naisten tulot olivat keskimäärin pienemmät kuin miehillä. Yhdenkään kurssin suorittaneen naisen vuotuiset ansiotulot eivät vuosina 2004–2008 ylittäneet 10 000:tä euroa, kun taas miehistä raja ylittyi joka neljännellä.

Kurssin keskeyttäneillä miehillä enemmän rikollisuutta

Kalterit taakse -kurssin loppuun suorittaneita miehiä verrattiin kurssin keskeyttäneisiin. Naisten kohdalla keskeyttäneiden ja loppuun suorittaneiden kesken ei voitu tehdä vertailuja, koska ryhmät olivat liian pieniä.

Keskeyttäneet miehet eivät poikenneet syntymävuoden tai aiempien vankilavuorokausien määrän suhteen kurssin suorittaneista (taulukko). Kurssin jälkeisinä vuosina 1999–2010 van-

kilavuorokausien määrä väheni joka neljännellä keskeyttäneellä ja kurssin suorittaneista puolella. Kaikki kurssin keskeyttäneet olivat saaneet oikeudessa tuomion vuosina 2004–2010. Kurssin suorittaneista tuomion oli saanut neljä viidestä. Sakkorangaistusten määrässä ei ollut eroa kahden ryhmän välillä.

Kurssin loppuun asti suorittaneista miehistä 23 prosentilla parhaat vuotuiset ansiotulot ylittivät 10 000 euroa vuosina 2004–2008. Keskeyttäneistä tähän tulotasoon ei yltänyt yksikään.

Vertailua muihin päihdehoitoon hakeutuneisiin vankeihin

Kalterit taakse -kurssin loppuun suorittaneita miehiä verrattiin myös keski-ikäen perusteella tasapainotettuun vertailuryhmään (N=426). Se koostui muista päihdekäytön vuoksi avo- tai laitoshoidossa olleista potilaista, jotka olivat suorittaneet vankeustuomiota vuosina 1997–1998. Kalterit taakse -kurssin suorittaneiden ja muiden miesten välillä ei ollut eroja myöhemmässä rikollisuudessa tai kuolleisuudessa. Ainoa rekisteriaineistosta esille tullut ero oli, että Kalterit taakse -kurssin suorittaneista kolmanneksella yhteenlasketut vuotuiset ansio- ja pääomatulot ylittivät 15 000 euroa vuosina 2004–2008. Ver-

tailuryhmän miehistä raja ylittyi vain 14 prosentilla.

Päihdehoitoon hakeutuneista naisista vuosina 1997–1998 vankilassa olleiden määrä oli niin pieni (N=87), että vertailuryhmää ei tasapainotettu iän suhteen. Muut naiset olivat keskimäärin kolme vuotta nuorempia kuin Kalterit taakse -kurssille osallistuneet. Ryhmien välillä ei ollut eroja kuolleisuudessa tai tulotasossa, mutta eroja oli myöhemmässä rikollisuudessa. Kalterit taakse -kurssilaisista lähes kahdella kolmesta ei ollut myöhempiä vankeuksia. Vertailuryhmästä vankilan oli välttänyt vain kolmannes. Vertailuryhmästä kolmella neljästä oli viimeaikaisia tuomioita tai sakkoja, mutta Kalterit taakse -kurssin käyneistä naisista vain kahdella viidestä.

Oliko kurssista apua?

Tarja Kallio totesi väitöskirjassaan Kalterit taakse -kurssin vahvistavan osallistujien pystyvyyssodotuksia. RIPE-rekisteritutkimusaineiston tulosten perusteella voi todeta, että kurssi ei tee ihmeitä. Kurssilaisten elämäntilanne oli haastava: heillä oli päihdeongelman lisäksi pitkä vankeustuomio. Suurimmalle osalle osallistujista oli tullut tuomioita kurssin jälkeenkin. Tulotaso oli matala

ja kuolleisuus oli suurta. On kuitenkin huomion arvoista, että neljännes kurssin suorittaneista ei ollut ollut vankilassa vuoden 1998 jälkeen.

Tulosten perusteella kurssin suorittaneilla miehillä oli myöhemmin vähemmän rikollisuutta ja parempi tulotaso kuin keskeyttäneillä. Tosin aineiston perusteella ei pystytä suoraan toteamaan, että erot johtuisivat nimenomaan kurssista. Kurssin suorittaminen loppuun saattaa olla yhteydessä esimerkiksi henkilön vähemmän ongelmalliseen kokonaistilanteeseen ja suurempaan motivaatioon tähdätä kohti rikoksetonta elämää.

Kurssin suorittamisella vaikutti olevan myönteistä merkitystä naisille. Naisilla rikollisuus väheni huomattavasti enemmän verrattuna sekä miehiin että samoihin aikoihin vankilassa olleisiin päihdehoitoon hakeutuneisiin naisiin. Tosin Kalterit taakse -kurssin suorittaneita naisia oli vain 20, joten jatkotutkimukset olisivat tärkeitä tulosten vahvistamiseksi.

Teemu Kaskela työskentelee tutkijana, **Tuuli Pitkänen** vanhempana tutkijana ja **Jouni Tourunen** tutkimuspäällikkönä A-klinikkasäätiön tutkimusryhmässä.

Kalterit taakse -kurssin suorittaneiden miesten vankeus- ja rikollisuustietoja verrattuna kurssin keskeyttäneiden tietoihin.

MIEHET	Kurssi loppuun	Kurssi keskeytyi	Sig.
	N=66	N=17	
Syntymävuosi (keskiarvo)	1969	1970	
Vuorokausia vankilassa 1990–1999	692	865	
Vuorokausia vankilassa vuosina 1999–2007	703	1217	*
Kuollut ennen vuotta 2010 (%)	18	18	
Rangaistusmääräysrekisterissä 2006–2010 (%)	73	81	
Tuomiolauselmarekisterissä 2004–2010 (%)	83	100	***
Parhaat vuotuiset ansiotulot 2004–2008 yli 10 000 euroa (%)	23	0	*